
PEDAGOGICAL ACTIVITIES WITH GIFTED STUDENTS IN MODERN PRIMARY SCHOOL FOR THE PURPOSES OF THEIR PROPER DEVELOPMENT AND SUCCESS

Vesna Lj. Minic

Faculty of Teacher Education in Prizren – Leposavic, Serbia, minic.vesna@gmail.com

Daliborka R. Popovic

Faculty of Teacher Education in Prizren – Leposavic, Serbia, daliborka.popovic@pr.ac.rs

Abstract: Bearing in mind that a gifted child is actually a child who has above-average abilities and specific personality traits, it is important to include all education process participants in pedagogical activities so that the development of these children goes in the right direction, and that the success is ensured. Unlike students with developmental disabilities, students who are gifted receive their education in regular schools. Therefore, the question can be raised as to whether the regular education system meets the needs of these children, whether it is able to respond to their demands, and accordingly whether it is in line with children's rights which are guaranteed by the UN Convention on the Rights of the Child which specifies that the education process should be directed to the development of the child's personality, as well as their physical and mental abilities to their fullest potential?

Giftedness is difficult to define in the terminological sense, which is why there are a many theories and definitions of giftedness. Some of them, such as the one proposed by Pascal (B. Pascal), says that giftedness borders on insanity, and as the author states, insanity is so widespread among geniuses that a man of common sense becomes not normal among geniuses. However, most authors agree that giftedness is the potential for exceptional development of certain abilities that will lead to undeniable success in the expression of talent. The biggest problem regarding gifted students is how to identify them, how to work with them within the family, at school, and in leisure time. Emotional bonds and relationships in the family are a safe path to the manifestation of giftedness, because safe and happy babies are more persistent in trying to overcome obstacles and solve tasks that are more complex in the later development period. In addition, strong emotional bonds affect the overall development of the child, i.e., the intellectual, moral, professional, physical and aesthetic aspect. Given that gifted children learn faster, easier and more efficiently than average children, a wider range of activities is needed than usual in school. For this purpose, it is necessary to provide the right motivation, which should be diverse, and which will also encourage them to learn; provide them with proper stimulating climate and learning materials, enable an individualized approach to learning, and allow them to gain experience. Activities with gifted children should be based on individualized learning, which is focused on students' needs, and which requires a motivating learning environment.

Keywords: giftedness, students, abilities, pedagogical activities, school.

ПЕДАГОШКИ РАД СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ У ФУНКЦИЈИ ЊИХОВОГ ПРАВИЛНОГ РАЗВОЈА И УСПЕХА

Весна Љ. Минић

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Србија, vesna.minic@pr.ac.rs

Далиборка Р. Поповић

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавићу, Србија, daliborka.popovic@pr.ac.rs

Резиме: Имајући у виду да је надарено дете заправо дете које има изнадпросечне способности и специфичне особине личности, у педагошком раду је важно укључити све актере васпитно-образовног процеса како би њихов развој текао у правом смеру, и како би успех био осигуран. Ученици који су даровити, за разлику од деце са сметњама у развоју, похађају редовне школе, и образовање добијају путем редовног система васпитања и образовања. Овде се може поставити питање да ли редовни систем школовања задовољава потребе ове деце, да ли је у стању да одговори на њихове захтеве, те сходно томе да ли одговара правима детета, која су гарантована Конвенцијом УН о правима детета, да образовни процес треба да буде усмерен на развој дететове личности, као и развој његових физичких и менталних способности до крајњих граница? Даровитост је у терминолошком смислу тешко одредити, зато и постоји велики број теорија и дефиниција даровитости. Неке од њих, попут Паскала (B. Pascal) граничи са лудошћу, а лудост је како аутор наводи, толико раширена међу генијалним људима да човек здравог разума, постаје управо ненормалан међу

генијалцима. Међутим, већина аутора се слаже да је даровитост потенцијал за изузетан развој одређених способности који ће довести до неоспорног успеха у исказивању талента. Највећи проблем у вези са надареним ученицима је у томе како их препознати, како са њима радити у породици, у школи, у слободном времену. Емоционалне породичне везе и односи представљају сигуран пут испољавања надарености, јер сигурне и срећне бебе су упорније у покушајима савладавања препрека и решавању задатака који су сложенији у каснијем развојном периоду. Поред тога, квалитетна емоционална веза утиче на целокупан развој детета, тј. на интелектуалну, моралну, радну, физичку и естетску димензију. С обзиром на то да надарена деца уче брже, лакше и ефикасније од просечне, потребан је шири распон активности од уобичајеног у школском окружењу. У ту сврху је неопходно осигурати праве подстицаје, који ће бити разнолики, али и који ће охрабривати учење, обезбедити стимулативну средину и материјале, омогућити индивидуални приступ у раду, и стицање искуства. Рад са надареном децом треба базирати на индивидуалном приступу, који је усмерен на потребе ученика, а за који треба створити стимулативну средину.

Кључне речи: даровитост, ученици, способности, педагошки рад, школа.

1. УВОД

Школа као васпитно-образовна институција од педагошког и друштвеног значаја је место заједничког живљења ученика и одраслих. Као таква, представља незаменљив и важан чинилац свеукупног развоја личности ученика и њихове самореализације. Школско васпитање подразумева утицање на дечији развој у коме до изражаја долази однос наставника и ученика, као и ученика са другим ученицима. Савремени педагози свакодневно говоре о бољој, ефикаснијој, и пре свега хуманијој организацији наставе од поделе на разреде која већ има историјско, традиционално значење, али и многе негативне стране. Са психоаналитичког становишта поставља се питање „у којој мери наставни процес унапређује или сузбија развој учениковог „ја“ (Јовановић, 2004: 24). Обим наставних садржаја, као и темпо рада у школи је прилагођен просечном ученику, што даровитим ученицима не одговара. Иако се у савременој школи инсистира на мисаоној активизацији, повећаној мотивацији и развијању интересовања код ученика, то даровитим ученима није довољно, они захтевају посебан начин рада који је базиран на индивидуалном приступу, са повећаним потребама и захтевима. Није занемарљив ни међусобни однос који даровити ученици имају са осталим ученицима у разреду, који често зна да има баријере које ометају свакодневни рад и успех обе групације. Квалитет међусобних односа ученика зависи од бројних фактора попут: структуре одељења (узраста, пола, школског успеха, степена социјализације, мотивисаности за заједничка ангажовања и сл.); као и садржаја рада одељења (стила педагошког руковођења, нивоа ученичког самоуправљања, опште радне климе у одељењу). У томе значајну улогу има наставник који треба да учествује у свим наставним и ваннаставним ученичким активностима, сарађује са родитељима и колегама, учествује у решавању задатака и проблема, и ствара подстицајну, тј. стимулативну средину како за просечне, тако и даровите ученике. Зато је важно да сваки наставник буде мотивисан у раду са децом, да их добро упозна, да уме да идентификује даровитост, и да је развија до крајњих граница.

2. ТЕРМИНОЛОШКО ОДРЕЂЕЊЕ ДАРОВИТОСТИ И СПЕЦИФИЧНОСТ РАЗВОЈНИХ ПОТРЕБА ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА

Последње деценије прошлог века показале су велико интересовање за даровитост код ученика, те се сходно томе интензивније проучавају проблеми даровитости и креативности, идентификације и селекције даровите деце и младих, њихов развој и педагошки третман, с тим што је пажња истраживача више усмерена на препознавање даровитих, а много мање на подстицање и развој квалитетним васпитно-образовним радом. Максић (1994: 286) истиче два основна проблема везана за даровите ученике „питање њихове идентификације и питање њиховог образовања“. Међутим, постоје и друга питања која су, такође незаобилазна. Недељковић (2006: 76) наводи неколико њих:

- Да ли постоје даровити ученици, или се пак постаје даровит ученик;
- Да ли се даровитост испољава или развија;
- Ко су даровити ученици;
- Колико је даровитост урођена, а колико стечена, односно колико се на њу може утицати;
- Да ли су даровити само неки или сви;
- Шта школа не сме, а шта треба да предузима да би била подстицајна;
- Који су садржаји, облици и методе најприменији развојним потребама даровитих ученика.

Даровитост је „диспозиција која представља почетни капитал за остварење успјеха који се огледа у постигнућима и остварењима једне личности, у различитим фазама њеног животног циклуса“ (Марковић, 2020: 8). У дефинисању даровитости постоје разлике у тумачењу термина: даровитост, обдареност и креативност. Ови термини се често употребљавају као синоними, мада постоје аутори који им дају потпуно различито значење. У Педагошкој енциклопедији (1989: 92) налазимо одредницу *даровитост-талент-обдареност*, у којој се наводи да се под овим појмом подразумевају деца са високим интелектуалним способностима (општа даровитост), затим деца са трајним високим резултатима у многим областима, с тим што се тежиште ставља на креативне процесе. Даље се наводи да се под даровитом децом подразумевају и деца са изузетно развијеним специјалним способностима (музике, ликовне, драмске и сл.). У Закону о основном образовању и васпитању (2018: члан 67) се наводи да је надарено дете „оно које се истиче знањем и способностима“. Термин „даровито дете“ се данас све више изједначава са термином високог коефицијента интелигенције. Даровита деца своје способности показују у: интелигенцији, психомоторним способностима, креативности, способности вођења, уметности и сл. Да би ове способности развили до крајњих граница неопходно је обезбедити одговарајуће образовање и квалитетне наставнике који ће умети да препознају и даље развијају даровитост. Даровита особа је, дакле „она која има високе способности у одређеној области, има високо развијену мотивацију да се бави одређеним проблемима и поседује потенцијал за креативни допринос у одређеној области људске делатности“. (Маринковић, Кустудић, 2021: 90). Цуцић, Николић и Јовић (2017) наводе да је за успех надарене деце неопходна подршка код куће, подршка у школи, и допунска подршка.

Када говоримо о развојним потребама даровите деце, треба нагласити чињеницу да они имају различите врсте специфичних потреба у вези са својим целовитим развојем у процесу васпитно-образовног рада. Њима је, свакако потребно продуктивно знање, развијање властитог мишљења, самосталности и независности, слобода изражавања, оригиналност у стваралаштву, афирмисање у раду и вођењу, преузимање ризика, истраживање и др. Даровити ученици имају потребу да буду активни чланови у групи којој припадају, желе да активно учествују у свим активностима и тако мењају стварност која их окружује. Пасер (1995: 102) наводи да даровити ученици своје специфичне образовно-васпитне потребе „могу да задовоље само уколико социјална средина у ширем смислу, а пре свега школа, граде односе у којима групе и појединци могу да развију своје потенцијале и слободно промовишу остварене резултате.“ Задовољавање потреба даровитих ученика захтева стварање нових образовних стратегија, програма педагошког рада са њима, додатни материјал са којим ће се радити, технологију наставе и других неопходних услова. Школа својим активностима треба да помогне деци „да стекну карактеристике које обухватају нормалност, зрелост, самосталност, демократичност и аутентичност“ (Недељковић, 2006: 76). У случају да даровита деца имају одређене проблеме, неопходно је „понудити систем подршке који би им омогућио несметан развој и функционисање“ (Барзет, Блануша, Крстић, 2020: 91).

3. ПЕДАГОШКИ РАД СА ДАРОВИТИМ УЧЕНИЦИМА

Поред основних услова који требају да постоје у школи, у њеном свакодневном васпитно-образовном раду, постоје и специјални програми, који су намењени за даровите ученике. За „обдарену децу могуће је одредити посебне програмске циљеве, садржаје, средства, начин организације, специјално обучено особље, прилагођене начине праћење развоја и оцењивања, као и везе са институцијама које могу бити од помоћи“ (Каменов, 2002: 316). Програме за даровите је неопходно конципирати према врсти даровитости: интелектуалној; психомоторној; уметничкој; и социјалној даровитости.

Програми за даровите морају бити диференцирани, индивидуализовани, модификовани када се за њима укаже потреба, истиче Ђорђевић (1997: 28).

Стојаковић (2006: 104) истиче да програмом треба да буду обухваћена значајна питања из области рада са децом која су даровита, структурирана у четири повезане целине:

- Успостављање и даље усавршавање система рада са даровитом децом;
- Разрада практичних дидактичко-методичких решења за рад;
- Стручни и научно-истраживачки рад;
- Преузимање ширих друштвених мера и акција за обезбеђивање неопходних услова за рад са даровитим ученицима.

Исти аутор, поред програма, наводи и облике рада са даровитом децом (2006: 109):

- У оквиру редовне наставе путем диференцираног рада са ученицима;
- Посебни програми за образовање даровитих ученика истог одељења или разреда, путем додатног рада и изван редовне наставе;

- Формирање специјализованих одељења даровитих ученика истог разреда; организовање специјализованих школа (математичка гимназија, филолошка музичка школа за таленте и сл.);
- Путем специјализованих ваншколских институција, као што су: летње школе из појединих области и наставних предмета, дописне школе, смотре, сусрети, такмичења, приредбе, изложбе, учешће на конкурсима, укључивање даровите деце у истраживачке пројекте, специјализоване центре и сл.

Поред Стојаковића, Ђорђевић (1979: 83) наводи да све облике образовања и васпитања даровитих је могуће груписати у следећих 6 група:

- Хомогено груписање;
- Делимично хомогено груписање;
- Редовна одељења са обогаченим програмом;
- Додатни рад даровитих ученика;
- Рад са даровитим ученицима у оквиру слободних активности, и
- Школска акцелерација.

За ученике који показују боље резултате у раду и успех, школа треба да организује додатни рад, формирање научних група, секција, као и увођење изборних и факултативних предмета, како би брже напредовали.

Улога наставника је од виталног значаја када је у питању идентификација и рад са даровитим ученицима.

Наставници су у обавези да „ученицима омогуће простор за слободно изражавање властитих мисли, идеја и осјећаја, развијајући њихово самопоуздање и сигурност у непостојање неисправних одговора. Уз подршку учитеља, потребно је потицати развој ученичке маште, креативности, иновативности, оригиналности и препознатљивости (Бабић, Миросављевић, 2020: 48). Савремене анализе рада са даровитим ученицима показују да наставници „немају довољно знања, искуства и стручног усавршавања и програма у овој области, нису мотивисани да се ангажују, а нема креираних професионалних стандарда за образовање даровитих на националном нивоу“ (Шћепановић, Калинић 2018: 47). Када узмемо у обзир све наведене факторе од којих зависи успех даровитих ученика у школи, да се закључити да је он резултат припремљености ученика за живот у датој друштвеној заједници и његове способности да се активно укључи у друштвене односе и токове.

4. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

На основу реченог, треба закључити да никада није превише рано да се започне са развијањем дечијих способности, и да у том смислу породица има водећу улогу. Родитељима је неопходно пружити подршку стварањем посебне педагошке установе, у којој они могу добити све неопходне савете, помоћ, подршку, информације. У оквиру ње, треба да постоји школа за родитеље унутар које би се организовале и реализовале различите теме које се односе на раст, развој, васпитање, али и питања која се односе на надарену децу и њихове потребе. У погледу родитељског васпитања важно је обезбедити емоционалну везу, која код деце побољшава целокупни развој и води ка успеху у обављању одређених активности.

С обзиром да надарена деца уче брже и ефикасније од просечне деце, за њих је потребан шири распон активности од уобичајеног. Зато су прави и разнолики подстицаји витални, охрабрујући за њих. Задатак родитеља и наставника је да обезбеде материјал за игру и учење, средину за учење по моделу и стицање више искустава. Баријере које постоје код надарене деце (нетолеранција, ауторитарна пракса, гушење слободе и сигурности, насиље над децом и сл.) пресудни су разлози зашто се деца осећају лоше, показују страх од родитеља и наставника, и њих треба елиминисати или свести на минимум како не би ометали развој надарене деце. Дакле, није важно само идентификовати ову децу, него имати добар план рада са њима, и наставнике који ће са ентузијазмом, знањем и искуством учествовати у њиховом развијању и постигнућима.

ЛИТЕРАТУРА

- Babić, E., & Mirosavljević, A. (2020). Mogućnosti implementacije učinkovitih pristupa u radu s darovitim učenicima. *Acta ladertina*, Vol.18, No 1. Str. 48.
- Барзет, В., Блануша, Ј., & Крстић, Д. (2020). Имплицитни ставови васпитача према даровитој деци. *Tims Acta*. Нови Сад. Факултет за спорт и туризам.
- Ђорђевић, Б. (1979). *Индивидуализација васпитања даровитих*. Београд. Просвета.
- Ђорђевић, Ј. (1997). *Настава и учење у савременој школи*. Београд. Учитељски факултет.
- Закон о основном образовању и васпитању. 2018, члан 67.
- Јовановић, Б. (2004). *Школа и васпитање*. Јагодина. Учитељски факултет.
- Каменов, Е. (2002). *Предшколска педагогија*. Београд. Завод за уџбенике и наставна средства.

- Максић, С. (1994). Тешкоће у васпитно-образовном раду са даровитим ученицима. *Зборник радова Института за педагошка истраживања, бр. 26*. Београд. Институт за педагошка истраживања.
- Маринковић, Л., & Кустудић, Љ. (2021). Како привреда препознаје и подржава даровите. *Даровити и окружење, породично, образовно, пословно*. Зборник радова. Београд. Менса Србије.
- Марковић, О. (2020). *Моћ даровитих ученика, приручник за наставнике*. Подгорица. Ободско слово.
- Недељковић, М. (2006). Друштвени и педагошки смисао и сврха индивидуализације наставе у подстицању даровитости. *Зборник бр. 12*. Вршац. Виша школа за образовање васпитача.
- Пасер, В. (1995). Даровитост на предшколском и млађем школском узрасту. *Даровитост у млађој школској популацији*. Вршац. Виша школа за образовање васпитача „Михајло Павлов“.
- Педагошка енциклопедија*. Београд. Завод за уџбенике и наставна средства. 1989.
- Стојаковић, П. (2006). Прилог неким актуелним питањима рада са даровитом дјецом и ученицима. *Иновације у настави, бр. 1*. Крушевац.
- Šćerpanović, M., & Kalinić, T. (2018). Legislative conditions and teachers' competencies for work with gifted students in Serbia. *Gifted-ness, education, and development*. pp. 35-47. Beograd. Mensa Serbia